

Η οικονομική κρίση

και το μέλλον της Κυπριακής
οικονομίας

10 Δεκεμβρίου 2009

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Δημόσια Οικονομικά 2009

Έσοδα

	2009 € εκ.	2008 € εκ.	2009- 2008 € εκ.	2009- 2008 (%)
ΤΕΠ	1.460,0	1.718,5	-258,5	-15,0
ΦΚΚ	59,9	278,9	-219,0	-78,5
ΦΠΑ	1.622,8	1.435,1	-187,7	-11,6

Δημοσιονομικό Ισοζύγιο

Δραματική ανατροπή πλεονασματικού δημοσιονομικού ισοζυγίου:

- Μείωση εσόδων σε σχέση με τον τομέα των ακινήτων - **€620 εκ.**
- Μείωση εσόδων ΦΠΑ και εταιρικού φόρου - **€300 εκ.**
- Μείωση άλλων εσόδων - **€110 εκ.**
- Αύξηση αναπτυξιακών και κοινωνικών δαπανών - **€400 εκ.**
 - Αύξηση αναπτυξιακών δαπανών (+ **€170 εκ**)
 - Αύξηση κοινωνικών παροχών (+ **€230 εκ**)

Δημοσιονομικό Ισοζύγιο

Μείωση Εσόδων (2008-2009): **€1.030 εκ.**

Ολική επίπτωση (μείωση εσόδων και αύξηση δαπανών): **€1.430 εκ.**

ή ως ποσοστό του ΑΕΠ **8,4%** ποσοστιαίες μονάδες.

Δαπάνες Προϋπολογισμού 2010

Σύνολο Δαπανών: €7,9 δις

- Μισθολόγιο και συντάξεις – €2,6 δις
- Λειτουργικές Δαπάνες – €1,3 δις
 - Συντηρήσεις κτιρίων – €107 εκ.
 - Εκπαίδευση Προσωπικού - €40εκ.
 - Συμβουλευτικές Υπηρεσίες – €80 εκ.
 - Άμυνα και Αστυνόμευση – €230 εκ.
 - Επιστροφές Φόρων – €300 εκ.
 - Άλλες Λειτουργικές Δαπάνες – €450 εκ.
- Χορηγίες σε ημικρατικούς οργανισμούς €326 εκ.
- Αναπτυξιακές Δαπάνες – €1,2 δις
- Τοκοχρεολύσια €650 εκ.
- Κοινωνικές Παροχές €1,4 δις.
- Άλλες Συνεισφορές (περιλ. συνεισφορά προς Ε.Ε.) – €300 εκ.

Δημόσιο Χρέος

Δημόσιο Χρέος
(% ΑΕΠ)

	2008	2009	2010
Κύπρος	48.4	53.2	58.6
Ευρωζώνη	69.3	78.2	84.0
ΕΕ27	61.5	73.0	79.3

- Το δημόσιο χρέος προβλέπεται να ξεπεράσει το 64% του ΑΕΠ το 2011
- Πάμε δηλαδή πίσω εκεί που ήμασταν το 2003

Ρυθμός ανάπτυξης

- Το 2009 ο ρυθμός ανάπτυξης έπεσε στο **-0.7%**
- Το 2010 αναμένεται ν' ανέλθει στο **+0.1%**
- και το 2011 στο **+1.3%**

Η τελευταία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προβλέπει πως το 2011 η Κύπρος θα έχει τον **3^ο χειρότερο ρυθμό ανάπτυξης στην Ευρώπη** μετά την Ελλάδα και την Ισπανία.

Δομικό πρόβλημα

- Παρά του ότι προβλέπεται πως ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας μας θα επανέλθει σε θετικό πρόσημο το 2011 (+1.3%)
- Το δημοσιονομικό μας έλλειμμα προβλέπεται να συνεχίσει μία ανοδική πορεία και να ξεπεράσει το 6.5% το 2011
- Παρά του ότι θα βελτιώνεται η οικονομία μας, θα χειροτερεύουν τα δημόσια οικονομικά
- Άρα, εκ των πραγμάτων έχουμε 'δομικό πρόβλημα' στην οικονομία μας

Κρατικό Μισθολόγιο

	1990	1995	2000	2005	2009
Κρατικοί Υπάλληλοι	33978	38356	41893	48329	51787
Μισθολόγιο € ΕΚ.	371,9	699,16	984,74	1564,3	2024,0

- Διαχρονικό πρόβλημα όλων των Κυβερνήσεων
- Οι δημόσιοι υπάλληλοι αυξάνονται κατά 10.000 ανά δεκαετία
- Κάθε ένας δημόσιος υπάλληλος κοστίζει στον κύπριο φορολογούμενο τουλάχιστον €1.000.000 σε μισθούς μέχρι ν'αφυπηρετήσει
- **Πρόβλημα: Συνδυασμός αυτόματων μισθολογικών αυξήσεων και αύξησης προσωπικού**

Κρατικό Μισθολόγιο 2010

Μισθολόγιο €ΕΚ.	1,676.5	1,839.1	2,024.0	2,121.0
Ρυθμός Αύξησης (%)		9,7	10,0	4,8

- Ο ρυθμός αύξησης του κρατικού μισθολογίου είναι ανησυχητικός
- Ιδιαίτερα αν συνδυαστεί με την δραματική μείωση των εσόδων

Ερώτημα: Πως θα χρηματοδοτήσουμε την δημόσια υπηρεσία τα επόμενα χρόνια;

Κρατικές Συντάξεις

	1990	1995	2000	2005	2009
Συντάξεις και Φιλοδωρήματα € εκ.	47,4	117,6	191,6	284,9	411,4

Διαρθρωτικό πρόβλημα που επιτείνεται λόγω γήρανσης του πληθυσμού και των μισθολογικών αυξήσεων

Κρατικές Συντάξεις 2010

	2007	2008	2009	2010
Συντάξεις και Φιλοδωρήματα € εκ.	362,8	354,4	411,4	503,2
Ρυθμός αύξησης (%)		-2,3	16,1	22,3

- Μείωση του ρυθμού αύξησης το 2008 λόγω της επέκτασης του ορίου αφυπηρέτησης στο 63ο έτος ηλικίας
- Όμως, έρχονται ψηλότεροι ρυθμοί αύξησης τα επόμενα χρόνια.

Ταμείο κοινωνικών ασφαλίσεων

- Το ΤΚΑ είναι μία ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της Κυπριακής οικονομίας
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατατάσσει την Κύπρο μέσα στις τρεις χώρες με τον υψηλότερο κίνδυνο
- Με τις καλύτερες προοπτικές το ΤΚΑ έχει διορία ζωής μέχρι το 2048
- Οι αυξήσεις των εισφορών από μόνες τους δεν λύνουν το πρόβλημα
- Χρειάζονται τομές και μεταρρυθμίσεις

Ανεργία

- Σήμερα η Κύπρος έχει το 3^ο χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρώπη (**5,6%**)
- Το 2010 προβλέπεται να ξεπεράσουμε το 6%

- Όμως, είχαμε τη μεγαλύτερη αύξηση στην ανεργία από όλα τα ΚΜ της ΕΕ (**+72%** συγκριτικά με το 2008)
- Τον Νοέμβριο οι άνεργοι ανέρχονταν σε **20.892**
- Μόνο **700** προέρχονταν από τη ξενοδοχειακή βιομηχανία

Τι πρέπει να γίνει

1. Μέτρα στήριξης της οικονομίας
2. Μέτρα αντιμετώπισης της ανεργίας
3. Δομικές αλλαγές
4. Πραγματικές μεταρρυθμίσεις
5. Περικοπές

Μέτρα στήριξης

ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

τα οποία θα επηρεάζουν θετικά την
πραγματική οικονομία

Μέτρα στήριξης

Δύο πακέτα στήριξης της οικονομίας

- Πρώτο πακέτο : Δεκ.2008
- Δεύτερο πακέτο: Φεβρ.2009

Συνολικής αξίας: €470 εκ.

Που αφορούσαν:

- Τουρισμό (€ 63 εκ.)
- Κατασκευαστικό τομέα (Χαμηλότοκα δάνεια μέσω ΟΧΣ - €200 εκ.)
- Χρηματοπιστωτικό τομέα

Ρευστότητα τραπεζών

- προβλήματα

- Η Κύπρος έχει τα υψηλότερα δανειστικά επιτόκια της Ευρώπης (πάνω από 3% πάνω από το μέσο όρο της Ευρωζώνης)
- Η έλλειψη φθηνού χρήματος επιβραδύνει την ανάπτυξη της οικονομίας
- Οι τράπεζες μας δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας
- Οι τράπεζες μας όμως αντιμετωπίζουν πρόβλημα πλεονάζουσας ρευστότητας

Ρευστότητα τραπεζών

- Μέτρα

- Κυβερνητική δέσμευση για στήριξη των καταθέσεων όλων των τραπεζικών και συνεργατικών ιδρυμάτων - Σεπτ. 2008
- Έκδοση εννιαμήνων Γραμματίων Δημοσίου ύψους €2,4 δις για άντληση φτηνής ρευστότητας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
- Για πρώτη φορά η κυβέρνηση χρησιμοποίησε ιδιωτικές τράπεζες για τραπεζικές εργασίες και όχι την κεντρική τράπεζα
- Συνεργασία με την ΕΤΕ για άντληση ρευστότητας χαμηλού κόστους σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις και έργα υποδομής (περίπου €300 εκ.)
- Αξιοποίηση φτηνής ρευστότητας από την ΕΚΤ με την έκδοση ειδικών ζετων κυβερνητικών τίτλων (€3 δις.)

Ρευστότητα τραπεζών

- αποτέλεσμα

Δυστυχώς τα μέτρα δεν απέδωσαν

- Οι κυβερνητικές καταθέσεις σε ιδιωτικές τράπεζες εκτόξευσαν τα επιτόκια προς τα πάνω
- Επίσης ήταν πολύ βραχυπρόθεσμες και δεν αξιοποιήθηκαν από τις τράπεζες για δανεισμό
- Καθυστερήσαμε ένα χρόνο με τα ζητή ομόλογα

Δομικές αλλαγές - κρατικό Μισθολόγιο

Το Κρατικό μισθολόγιο ανέρχεται σε €2 δις. για το 2010

- Μείωση αριθμού δημοσίων υπαλλήλων (π.χ. 3% ετησίως)
- Μηδενικές αυξήσεις μισθών για το 2010-2011
- Μείωση μισθών νεοεισερχομένων δημοσίων υπαλλήλων
- Υπερωρίες – οροφή

Ανασφάλεια

Η οικονομική κρίση προκαλεί ανασφάλεια σε ξένους επενδυτές και επιχειρήσεις και δυστυχώς σε κάποιες περιπτώσεις «αυτοπυροβοληθήκαμε»

- ❑ «κόντρα» Υπ. Οικονομικών με την κεντρική τράπεζα
- ❑ Αναστολή κατασκευαστικών έργων
- ❑ Φημολογία για φορολογία ακινήτων
- ❑ «Αλλαγή των όρων παιχνιδιού»
αλλαγή είσπραξης ΦΠΑ – κατασκευές – εμπόριο

Δομικές αλλαγές

- κρατικό Μισθολόγιο

- Η Ιρλανδία προχώρησε σε περικοπές των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων που ανέρχονται μεταξύ 4-5%
- Η Ρουμανία έχει απολύσει το 15% της δημόσιας υπηρεσίας
- Αντίθετα, η Κύπρος προχωρά σε νέες προσλήψεις και σε προσαυξήσεις σαν να μην συμβαίνει τίποτα

Δομικές αλλαγές

- κρατικό Μισθολόγιο

- Αναθεώρηση της ΑΤΑ
- Όλες οι κοινοβουλευτικές ομάδες έχει πλέον αναγνωρίσει την ανάγκη αναθεώρησης της ΑΤΑ
- Δεν μιλάμε για κατάργηση, αλλά για
 - Κλιμακωτές αυξήσεις
 - Να μπει ένα ανώτατο όριο μισθού (cap)

Πιθανές Διαρθρωτικές Αλλαγές

Μεταρρυθμίσεις - ΤΚΑ

- Δημιουργία πραγματικού αποθεματικού
- Καθορισμός αποδοτικής επενδυτικής πολιτικής
- Αύξηση ορίων αφυπηρέτησης και συντάξεως

Περικοπές

- Στην τελευταία σύσκεψη των κοινοβουλευτικών κομμάτων για την οικονομία ο υπουργός οικονομικών ζήτησε εισηγήσεις
- Χρειάζεται να περικοπούν €500 εκ. για να πάμε πίσω σε ελλείμματα κοντά στο 3%

Περικοπές

- Υπάρχουν φυσικά και **αντιπαραγωγικές περικοπές**
- Η Κύπρος είναι τελευταία από όλες τις χώρες της ΕΕ όσον αφορά τις δαπάνες για την **καινοτομία και την έρευνα**
- Ο προϋπολογισμός του 2010 παρουσιάζεται μειωμένος σε αυτόν τον τομέα σε σύγκριση με το 2009 (- €7 εκ. στις χορηγίες)
- Τέτοιες δαπάνες μακροπρόθεσμα αυξάνουν την παραγωγικότητα και τον ρυθμό ανάπτυξης

Πιθανές Διαρθρωτικές Αλλαγές

Στοχευμένη Κοινωνική Πολιτική -

Να καθοριστούν εισοδηματικά κριτήρια για:

- Επίδομα Τέκνου (υφιστάμενο σύστημα: €161 εκ.)
- Επίδομα Εθνοφρουρού (υφιστάμενο σύστημα: €20 εκ.)
- Φοιτητική χορηγία (υφιστάμενο σύστημα: €100 εκ.)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Πρωτόγνωρη παγκόσμια οικονομική κρίση
- Η Κυπριακή οικονομία έχει κτυπηθεί άσχημα
- Χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια
- Περιορισμένες προοπτικές για αύξηση εσόδων

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Έχουμε «Δομικό Πρόβλημα» - αυξάνονται οι δαπάνες χωρίς ν'αυξάνονται τα έσοδα
- Μεγάλο μέρος δαπανών είναι 'ανελαστικό' – μικρές δυνατότητες μείωσής τους
- Ψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα τα επόμενα χρόνια – αύξηση δημ. χρέους
- Σκληρά διλήμματα για διαρθρωτικές αλλαγές – απαιτείται συναίνεση

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όμως

- Οι βάσεις της οικονομίας μας είναι γερές
- Η οικονομία της Κύπρου έχει πετύχει θαύματα στο παρελθόν
- Έχουμε επιτύχει κι άλλους εθνικούς στόχους στο παρελθόν, όπως ήταν η εισαγωγή στην ευρωζώνη